

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ

Лисенко І.В.

кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету

Формування та розвиток кластерних утворень у регіонах України вимагає відповідного науково-методичного забезпечення. Необхідно зазначити, що сучасні концепції модернізації продуктивних сил орієнтуються на досягнення їх сталого розвитку і передбачають: подолання існуючих диспропорцій у територіальній структурі національної економіки; максимальне використання переваг територіального поділу праці, особливостей природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу регіонів; удосконалення спеціалізації регіонів з урахуванням загальнодержавних інтересів; активізацію господарської діяльності у проблемних регіонах; забезпечення умов для прискореного розвитку галузей, що випускають конкурентоспроможну продукцію, та залучення іноземних інвестицій у регіони, де існують для цього найбільш сприятливі передумови; створення належних умов для життєдіяльності населення та ліквідацію зон надзвичайних екологічних ситуацій в окремих регіонах. Одним зі шляхів подолання кризових явищ у проблемних регіонах є модернізація продуктивних сил, що дозволить підвищити техніко-технологічний потенціал регіону, його конкурентоспроможність, розв'язати соціально-економічні проблеми та забезпечити стаке економічне зростання [1-4].

Кластеризаційні можливості регіональних господарських систем (РГС) залежать від досягнутого рівня розвитку ряду складових, які створюють необхідні умови для розгортання процесів кластеризації в таких системах.

Спираючись на дані «Фонду «Ефективне управління» [5] до таких можливостей слід віднести (рис. 1.):

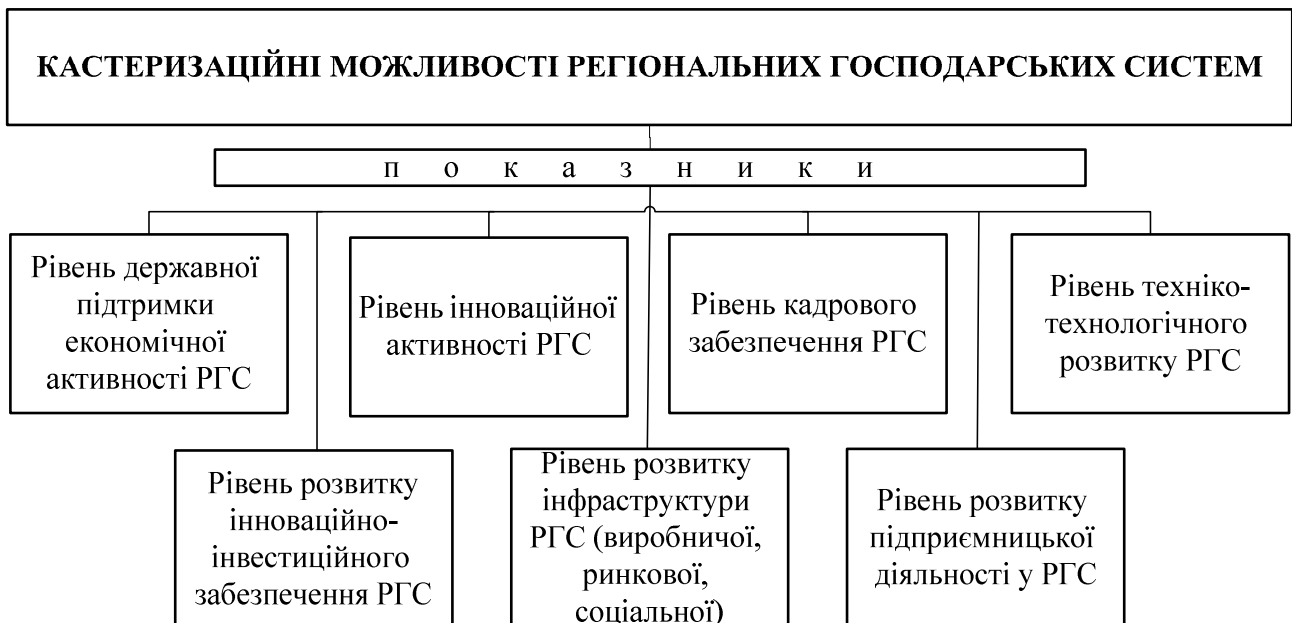

Рис. 1. Кластеризаційні можливості РГС

1. *Рівень державної підтримки економічної активності регіональних господарських систем.* Полягає в розробці інституціональних засад, у межах яких уряд, державні та приватні підприємства взаємодіють один з одним з метою отримання доходу та збагачення економіки, таким чином суттєво впливаючи на конкурентоспроможність та економічне зростання.

2. *Рівень розвитку інфраструктури регіональних РГС (виробничої, ринкової, соціальної).* Високорозвинена інфраструктура є важливим чинником продуктивного функціонування РГС.

Ефективний розвиток процесів кластеризації в РГС залежить від безперешкодного постачання електроенергії в необхідному обсязі, що забезпечує належний режим роботи

учасників кластера, а широка й розвинена телекомунікаційна мережа гарантує швидкий і вільний потік інформації.

3. *Рівень кадрового забезпечення РГС.* Якісна вища освіта та професійна підготовка мають вирішальне значення для розвитку процесів кластеризації у РГС. Рівень навчання та наявність професійної підготовки забезпечують працівникам можливість регулярно поліпшувати свою кваліфікацію та навички роботи.

4. *Рівень техніко-технологічного розвитку РГС.* Полягає у використанні новітніх технологій у виробництві для підвищення продуктивності підприємств, що входять до РГС. Можливість переймати та використовувати новітні технології стала однією з найбільших важливих конкурентних переваг РГС.

5. *Рівень інноваційно-інвестиційного забезпечення РГС.* Інвестиційне забезпечення створює необхідні умови для розвитку інноваційного потенціалу РГС. Джерелами інвестиційного забезпечення розвитку РГС можуть бути як власні кошти підприємств, так і спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб та інші джерела, незаборонені законодавством.

6. *Рівень інноваційної активності РГС.* Полягає в тому, що підприємства, які входять до РГС повинні розробляти та створювати найсучасніші товари та процеси для збереження конкурентної переваги. Для цього з боку держави та бізнесу має бути належна підтримка, а саме: достатні інвестиції в наукові дослідження, високоякісні дослідницькі інститути, співробітництво у проведенні досліджень між університетами та бізнесом, захист інтелектуальної власності тощо.

7. *Рівень розвитку підприємницької діяльності у РГС.* Рівень розвитку підприємницької діяльності впливає на рівень ефективності при виробництві товарів і послуг, що, у свою чергу, збільшує продуктивність і підвищує конкурентоспроможність регіону. Коли компанії та постачальники, які входять до складу РГС, об'єднані і географічно перебувають недалеко один від одного, ефективність зростає, виникає більше можливостей для інновацій, зменшується кількість бар'єрів для створення нових фірм.

Кластеризаційні можливості регіональних господарських систем охоплюють широкий спектр економічних, соціальних та екологічних складових, які повинні гармонічно поєднуватися та взаємодоповнювати один одного з метою модернізації продуктивних сил регіону та його виходу на передові позиції розвитку.

Виходячи із вищезазначеного надамо авторське визначення поняття «кластеризаційні можливості» під яким будемо розуміти наявність необхідного рівня організаційно-економічного та техніко-технологічного розвитку продуктивних сил, а також певних соціально-економічних факторів, які сприяють розвитку кластеризаційних процесів у регіоні.

Оцінку кластеризаційних процесів у регіонах України можна здійснити за наступними показниками:

1) Коефіцієнт кластеризації регіону ($K_{кр}$) показує співвідношення загальної кількості суб'єктів господарювання, що входить у кластерне утворення до загальної кількості суб'єктів господарювання у регіоні:

$$K_{кр} = \frac{\sum_{k=1}^s N_{ce}^k}{\sum_{j=1}^m N_{cep}}, \quad (1)$$

де $\sum_{k=1}^s N_{ce}^k$ – загальна кількість суб'єктів господарювання, що входить у кластерне утворення;

$\sum_{j=1}^m N_{cep}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання в регіоні.

2) Коефіцієнт інтегративності процесу кластеризації показує ступінь охоплення підприємств регіону кластером:

$$K_{in} = \frac{\sum_{i=1}^n N_{ky}}{\sum_{j=1}^m N_{csp}}, \quad (2)$$

де $\sum_{i=1}^n N_{ky}$ – загальна кількість кластерних утворень у регіоні;

$\sum_{j=1}^m N_{csp}$ – загальна кількість суб'єктів господарювання у регіоні.

3) Для визначення кластеризаційних можливостей регіонів на базі розвитку регіональних господарських систем необхідно визначити інтегральний показник кластеризаційних можливостей регіонів:

$$I_{kmp} = \sum_{i=1}^N W_i \cdot \alpha_i, \quad (3)$$

де W_i – значення окремого показника кластеризаційних можливостей регіону;
 α_i – коефіцієнт значимості показника;
 i – поточне значення показника ($i = 1 \dots N$).

Слід зазначити, що вищенаведені кластеризаційні можливості РГС взаємопов'язані між собою та посилюють одна одну. Наприклад, рівень інноваційної активності підприємств РГС напряму залежить від рівня державної підтримки, оскільки вона відповідає за захист інтелектуальної власності. Рівень розвитку підприємницької діяльності залежить від рівня розвитку професійної освіти робітників та рівня ефективності ринку праці. На розвиток кластеризаційного потенціалу РГС впливає багато факторів і умов. Сукупність названих факторів має вплив на розвиток кластеризаційних процесів у проблемних регіонах України.

Отже, запропонований методичний підхід до оцінки кластеризаційного потенціалу регіонів України на базі розвитку регіональних господарських систем, полягає у визначенні та аналізі факторів, що обумовлюють розвиток процесів кластеризації. Згідно якого визначається коефіцієнт кластеризації регіону та коефіцієнт інтегративності процесу кластеризації. Крім того для визначення кластеризаційних можливостей регіонів на базі розвитку регіональних господарських систем можна визначити інтегральний показник кластеризаційних можливостей регіонів, який дозволить більш ґрунтовно визначити готовність регіонів України до процесів кластеризації.

Список використаних джерел:

1. Ільчук В.П. Кластеризація як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки регіону / В.П. Ільчук, І.В. Лисенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. наук. пр. – Чернігів: ЧДТУ, 2009. – № 38. С. 37-44.
2. Ільчук В.П. Кластерна стратегія економіки регіону: монографія / В.П. Ільчук, І.О. Хоменко, І.В. Лисенко. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. – 367 с.
3. Лисенко І.В. Еволюція наукової думки у галузі модернізації продуктивних сил проблемних регіонів. / І.В. Лисенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. наук. пр. – Чернігів: ЧДТУ, 2013. – № 1 (64). С. 171-176.
4. Лисенко І.В. Економічна сутність поняття «проблемний регіон» / І.В. Лисенко // «Ключові въпроси в съвременната наука – 2013». Икономики. Регионалната икономика: зб. наук. пр. – Болгарія, м. Софія, : «Бял ГРАД-БГ» ООД – 2013. – 96 с. Том 10. – С. 6-9.
5. Фонд «Ефективне управління» Щорічне дослідження конкурентоспроможності України та її регіонів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/cms/projects/studying_Ukraine_competitiveness.html